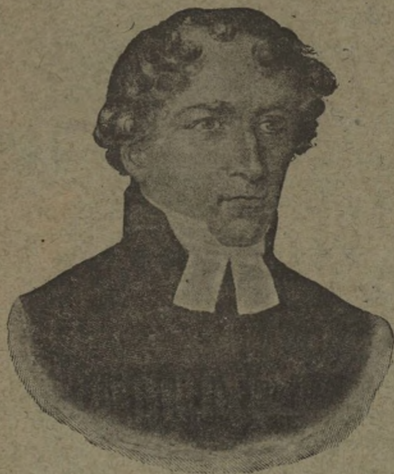
DOMOV A CIZINA Knížky o československých i světových spisovatelích.
Pořádá Dr. František Šimek.

SVAZEK 13.

JAN KOLLÁR.

JEHO ŽIVOT, LITERÁRNÍ DÍLO, UKÁZKY, BIBLIOGRAFIE.

Napsal Dr. FRANT. BREDLER.

NAKLADATEL JAN SVÁTEK, PRAHA

Cena Kč 2·80.

JAN KOLLÁR.

JEHO ŽIVOT A DÍLO, UKÁZKY JEHO TVORBY, BIBLIOGRAFIE A LITERATURA.

NAPSAL

Dr. FRANT. BREDLER.

DOMOV A CIZINA, SV. 13.

PRAHA 1923.

NAKLADATEL JAN SVÁTEK KNIHKUPEC.

DOMOV A CIZINA

KNÍŽKY O ČESKOSLOVENSKÝCH I SVĚTOVÝCH SPISOVATELÍCH.

POŘÁDÁ Dr. FRANTIŠEK ŠIMEK.

Dosud vyšlo:

Sv 1. Fr. Frýdecký: Karel Havlíček Borovský.
Sv. 2. Dr. Fr. Bredler: Alois Jirásek.
Sv. 3. Fr. Frýdecký: Molière.
Sv. 4. Ferd. Strejček: Svatopluk Čech.
Sv 5. Dr. Viktor Novák: Adolf Heyduk.
Sv. 6.-7. Dr. Gustav Pallas: Henrik Ibsen.
Sv. 8.-9. Dr. František Šimek: Josef Jungmann.
Sv. 10. Ant. Klášterský: Josef V. Sládek.
Sv. 11.-12. Vojt. Zelinka: Jaroslav Vrchlický.
Sv. 13. Dr. Frant. Bredler: Jan Kollár.

Tiskl Alois Lapáček, Praha V.

1. Úvod. 2. Život Kollárův. 3. Kollárova „Slávy dcera“ a ostatní básně. 4. Činnost sběratelská. 5. Činnost kazatelská. 6. Rozpravy o slovanské vzájemnosti. 7. Učené práce Kollárovy. 8. Kollárův význam.

1. Mocnou posilou a vzpruhou záslužné práce našich národních buditelů v době obrozenské bylo vědomí o společné slovanské příslušnosti. Toto vědomí slovanské nejen budilo snahu po bližším poznání ostatních národů slovanských, nýbrž i přímo sílilo vlastní národní vědomí a cítění a stalo se mohutným zdrojem další buditelské činnosti.

Základy studia slovanských národů položeny byly již v době osvícenské Václavem Fortunátem Durychem a zvláště Josefem Dobrovským, otcem slovanského jazykozpytu. Čeští romantikové pak, Josef Jungmann a jeho škola básnická i vědecká, poukazujíce na velikost rodiny slovanské, jíž v budoucnosti přiřčeno bylo (Herderem) tak vynikající poslání, zmnožili pojem Čecha na pojem Slovana a nalezli tak vydatnou a působivou oporu svých nadějí i činů.

Avšak nejplněji a nejvýrazněji projevila se idea slovanské vzájemnosti, idea všeslovanská, i se všemi svými mocnými důsledky v životním díle Jana Kollára. Jím určeno bylo světové poslání Slovanstva, jím přihlásilo se také české písemnictví prvně o svůj podíl v literatuře světové.

2. Život Kollárův, zasvěcený neúmorné a usilovné práci, měl více stínů než jasu. Kolébka jeho stála ve slovenském městečku Mošovcích v župě Turčanské. Tam narodil se Kollár dne 29. července r. 1793 z rolnické, evangelické rodiny, prostředně zámožné. Jeho otec, Matěj Kollár, byl muž vzdělaný, horlivý čtenář bible a požíval u svých spoluobčanů značné vážnosti; býval i rychtářem a notářem. Proto dbal i o vzdělání svých tří dítek. Ale nepěkné vlastnosti jeho povahy, prchlivost, umíněnost a skrblictví, způsobily jeho synu Janovi později mnoho trpkých chvil. Svou matku Kateřinu charakterisoval sám Kollár jako „tichou a laskavou duši".

Prvního vzdělání dostalo se Kollárovi v domácí škole mošovské od dobrých učitelů Jana Šulka a Adama Buriána. Ve třinácti letech poslán byl na nižší střední školu v Kremnici, kdež prospíval velmi dobře; zvláště vedle latiny se zálibou obíral se rýsováním a malbou. Když po třech letech vykonal výroční zkoušku s výborným prospěchem, nastal prvý rozhodný okamžik jeho života. Umíněný otec nechtěl mu povoliti dalších studií, po nichž však mladý Kollár nezdolně toužil. Proto rozešel se s otcem na vždy a rozhodl se probíjeti se sám dalším životem. Ve školním roce 1809—1810 přijal jej bývalý jeho učitel Burián v Mošovcích za pomocníka ve vyučování.

Na podzim r. 1810 odešel Kollár na další studie do Báňské Bystřice, kdež nalezl mocného ochránce a příznivce v osvíceném rektoru školy, Magdovi. I v Bystřici oddával se Kollár horlivě studiím, jež také po dvou letech s výtečným prospěchem ukončil.

V září r. 1812 odebral se Kollár na filosofické a theologické studie do Bratislavy (Prešpurku). Životní poměry jeho pro nedostatek hmotné podpory byly trudné. Ale po roce nastalo zlepšení, když mu bylo svěřeno

vedeni evanglického sirotčince. Školní vzdělání doplňoval Kollár pilně i studiem soukromým.

Když po třech letech, r. 1815, i studia v Bratislavě ukončil s výtečným prospěchem, bylo mu nabídnuto místo vychovatele v Báňské Bystřici. Kollár místo přijal a zastával je po dvě léta. V Bystřici působil na něho mocným vlivem zvláště Samuel Rožnay, vzdělaný spisovatel a pilný překladatel z řečtiny. Z jeho podnětu počal se Kollár věnovati studiu své mateřštiny i všímati si ostatních jazyků slovanských. R. 1817, podrobiv se kandidátní zkoušce, obdržel Kollár stipendium na německé university. Přes Vídeň a Prahu, kdež poznal Jungmanna i jiné buditele, dospěl počátkem října r. 1817 do známého universitního města Jeny v Durinkách.

Dvouletý pobyt v Jeně měl na Kollára vliv rozhodující. Záhy po svém příchodu do Jeny účastnil se s ostatními studenty a profesory okázalé oslavy třístého výročí německé reformace na hradě Wartburce. S tímto jubileem spojena byla i oslava vítězství lipského nad Napoleonem a tak vyzněla celá slavnost v honosnou manifestaci všeněmeckou. Hlasy volající po politické svobodě a po sjednocení všech Němců budily v Kollárovi touhu po obdobě slovanské, sílily jeho ideu všeslovanskou. Pobyt v krajině, obydlené kdysi kmeny slovanskými, obrátil jeho pozornost k slovanskému starověku. Tento jeho zájem o dávnověké Slovany posilován byl ještě přednáškami profesora dějepisu Heinricha Ludena. Rovněž vlivně na něho působil profesor Lorenz Oken svým výkladem přírodní filosofie. Své životní povolání studoval u profesora J. F. Gablera a superintendenta J. G. Marezolla, kteří, hlásajíce náboženskou snášelivost, vštípili mu názor, že úkolem náboženství je člověčenstvo mravně a osvětově povznášeti. Krásná příroda jenská vyvolávala v něm porozumění pro krásy přírodní a ve spojení s pilnou četbou světových básníků

a novější literatury německé rozechvivala básnické struny Kollárovy. Posléze rozhodujícím vlivem působilo na Kollára seznámení s dcerou evangelického pastora v Lobedě nedaleko Jeny, s Vilemínou Friederikou Schmidtovou (narozena dne 17. října r. 1795 v Lobedě), k níž zahořel vřelou a trvalou láskou a jež stala se mocnou vzněcovatelkou jeho poesie

Na jaře r. 1819 octl se Kollár v těžké kolisi životní. Osadníci lobedští po smrti pastora Schmidta nabízeli mu místo evangelického kazatele ve své osadě. Ačkoliv jen tímto způsobem Kollár mohl tehdy dosáhnouti ruky své milované Míny, neboť její matka nechtěla ji provdati do vzdálených Uher, přece rozhodl se vrátiti se do vlasti, neboť věděl, že tam jeho práce bude více zapotřebí. Středním Německem, jež připadalo mu jako hrob dávných kmenů slovanských, a přes Prahu, kdež stykem s českými buditeli utvrdil se ve svém cítění vlasteneckém, dostal se na rodné Slovensko. U svého bratrance ve Slovenském Pravnu připravoval se k úřadu kněžskému a na podzim r. 1819 vysvěcen byl v Báňské Bystřici na kněžství. V říjnu téhož roku povolán byl do Pešti za pomocníka nemocného evangelického kazatele Jana Molnára.

V Pešti Kollár setrval po 30 let, do r. 1849, byv od r. 1833 ustanoven za samostatného kazatele slovenských evangelíků. Svůj úřad pastýřský vykonával s nevšední svědomitostí a horlivostí. Zvláště účinně ujímal se utiskovaných Slováků proti Maďarům a Němcům a bylo mu za to vytrpěti mnohá příkoří, zejména za maďarské revoluce r. 1848—49. K světlým chvílím jeho života patřil jeho sňatek s Mínou, jenž po šestnáctileté odluce, za níž druh druha považovali za mrtvého, konán byl dne 22. září r. 1835 ve Výmaru.

Vedle činnosti kazatelské, školské a buditelské oddával se Kollár v Pešti usilovně i studiím slovanským,

zvláště badáni o starých Slovanech a jejich sídlech. Za tím účelem vykonal i dvě vědecké cesty do Italie, r. 1841 přes Tyrolsko a Bavorsko, r. 1844 přes Švýcary.

V březnu r. 1849 jmenován byl Kollár profesorem slovanských starožitností na universitě vídeňské, ale v tomto postavení nedosáhl valných úspěchů. R. 1850 poslán byl do Meklenburska, aby prozkoumal nalezené tam domnělé modly slovanských pohanů. Po návratu do Vídně netěšil se již dlouho ze života; skonal dne 24. ledna r. 1852, stár necelých 59 let. Pohřben byl dne 26. ledna na vídeňském hřbitově sv. Marka. Teprve r. 1904 převezeny byly ostatky Kollárovy do Prahy a 16. května toho roku pohřbeny slavnostním způsobem na hřbitově Olšanském*).

3. Životním dílem Kollárovým jest „Slávy dcera“, jež založila jeho básnickou slávu a jejíž vzrůst představuje celý básnický vývoj Kollárův.

Zárodek „Slávy dcery“ tvoří nevelká sbírka „Básní“, kterou r. 1821 vydal v Praze Josef Jungmann. Rozdělena byla na čtyři oddíly: Znělky neb Sonety, Elegie, Všelico a Nápisy. Znělkami (počtem 86) a elegiemi (počtem 6) vyjádřil Kollár své žhoucí city milostné: opěvuje v nich šťastnou dobu své lásky a lká nad odloučením od své milenky. Kdežto na životnějších elegiích jeví se vliv latinských básníků, prozrazují znělky nejen formální, nýbrž i ideový vliv italského básníka milostného, Petrarky. Všechna erotika Kollárova vyznačuje se středověkým pojetím lásky: milenka básníkova, Mína, je bytostí vznešenou, nadpozemskou, jíž zbožňuje a oslavuje nejen básník, nýbrž i celá příroda i andělé

*) Kollárova choť Mina přežila velikého básníka o 19 let; zemřela ve Výmaru dne 13. října r. 1837. Jediná dcera Kollárova Ludmila, naroz. r. 1837, provdána byla r. 1863 za dvorního radu dra. E. Schellenberga ve Výmaru, ale zemřela již r. 1880, zanechavši tři dítky.

v nebi. Druhá základní struna lyry Kollárovy ozývá se z oddílů „Všelico“ a „Nápisy“; jest to nadšení vlastenecké a slovanské. Zejména v „Nápisech“, obsahujících celkem 61 epigramů, podává Kollár pod vlivem myšlenkových proudů jenských své názory na vznešený význam mateřské řeči, lásky k vlasti a myšlenky slovanské. Tento svůj vlastenecký zápal zdůraznil Kollár zejména v básních, jež pro tehdejší nepříznivé poměry censurní nemohly býti ve sbírku pojaty, ale jež kolovaly mezi českými vlastenci v četných opisech. Z nich oblíbena byla zvláště báseň „Vlastenec“, v níž Kollár působivými slovy vybízí slovanskou mládež k boji proti nepřátelům vlasti „Básně“ Kollárovy v české obci literární vovolali nadšení a působily mocným vlivem jak svý mobsahem ideovým, tak svou stránkou formální

Ještě většího úspěchu však dosáhla další básnická sbírka Kollárova, „Slávy dcera“, vydaná v Budíně r. 1824. Básník přejal do sbírky všechny znělky „Básní“ (z r. 1821), rozmnožil je na 151 znělek a rozdělil ve tři zpěvy: I. Zála. II. Labe. III. Dunaj; zpěvům předeslal „Předzpěv“. Jako v „Básních“, i ve „Slávy dceři“ základními motivy jsou láska k Míně a cit vlastenecký. Na klamnou zprávu o domnělé smrti milenčině Kollár Mínu, nadpozemský zjev již v „Básních“, učinil postavou alegorickou, povýšil ji na dceru Slávy, genia slovanského, a přiřkl jí úkol mocné ochránkyně Slovanstva i pro budoucnost. Tím živel erotický ještě těsněji spojil s citem vlasteneckým a vytvořil tak „Slávy dcerou“ typ básně eroticko-vlastenecké, který pak po několik desítiletí ovládl český Parnas. Vedle Petrarky prozrazuje „Slávy dcera“ zvláště vliv Byronova reflexivního eposu „Child Haroldova pout“, v němž výrazně vysloven jest zejména kontrast mezi slavnou minulostí a neradostnou přítomností. Pod vlivem Byronovým tvořil Kollár svůj mohutný „Předzpěv“, psaný elegickým distichem, který

je nejdokonalejším básnickým výtvorem Kollárovým a patří k nejlepším českým elegiím. Básník působivými slovy želí v něm zániku kmenů slovanských a plamennými slovy obrací se proti jejich zhoubcům. Vliv Byronův jeví se i ve vnější komposici celého díla: Jako Byron procházel místy bývalé slávy ve Španělsku, Řecku a Italii, tak i Kollár putuje po místech zaniklé slávy slovanské a rhetoricky vznosnými reflexemi vyjadřuje svůj žal, touhu i naději v budoucnost. Tím řadě původně volných znělek dostává se jednotící epické linie; odtud rozdělení básně na tři zpěvy, jež označeny názvy řek, pro život Kollárův tak významných: I. Zála, na níž leží Lobeda i Jena — šťastné doby lásky, jaro života. II. Labe, protékající hrobem slovanským — boj s osudem a životem, léto básníkovo. III. Dunaj, na němž leží Pešť — dumavé vzpomínky básníkovy na šťastnější minulost, básníkova jeseň.

Celou básní proniká zjevně živel filosofický a didaktický ve směru humanitního ideálu Herderova Kollárovi tane na mysli ideál Čecha, upřímného národovce a vlastence, pěstitele mateřského jazyka, jenž svou vlast „v srdci nosí“; znakem národnosti jsou mu „mravy, řeč a mysli“. Kollárův Čech je též ideální Slovan, veliký ve slavné minulosti a vítězný v budoucnosti. Posléze dospívá básník ideálu člověka vůbec, zaníceného pro vše veliké, dobré a pravdivé.

„Slávy dcerou“ podařilo se Kollárovi současně světové proudy myšlenkové spojiti s tužbami a ideami českými i slovanskými a dovedl hloubku svých myšlenek a vřelost citů odíti vzletnou, v české poesii před tím neznámou formou. V tom kotví její význam.

Vydáním z r. 1824 nebyl však vývoj „Slávy dcery“ ukončen. Záhy uveřejňoval Kollár v různých časopisech nové znělky jako doplňky a r. 1832 vydal „Slávy dceru“ v novém zpracování jako „Báseň lyricko-epickou“. Roz-

sahem i obsahem byla podstatně změněna. „Předzpěv“ ponechán, ale počet znělek rozmnožen ze 151 na 615, druhý zpěv rozšířen na „Labe, Rén a Vltavu“ a připojeny dva nové zpěvy: IV. Lethe a V. Acheron. S touto změnou rozsahu změnil se i základní plán básně, jenž prozrazoval stupňující se Kollárovu zálibu pro slovanský dávnověk. V prvých třech zpěvech, jež se rozrostly na 388 znělek (proti 151 ve vydání r. 1824), básník putující po sídlech vymřelých Slovanů dostává za původce Milka, slovanského to Amora, a souhrnný pojem Slovanstva, Sláva, jejíž znebeštěná dcera je Mína, milenka básníkova, stává se slovanskou bohyní. Tím základní myšlenka básně nabyla rázu ještě více alegorického. Proto většinou i v nových znělkách milostných, tónu převážně didaktického, stále víc a více mísí se erotika s vlastenectvím a ideou slovanskou, jež nabývá rozhodující převahy. Je to zřejmo zejména z druhého zpěvu, jenž nejvíce byl změněn. Kollár noří se se zálibou v nejstarší dějiny Slovanů, vyhledává nové a nové doklady jejich mírumilovnosti a nevinného utrpení a povoluje stále víc a více své zálibě ve slovanské mythologii a archeologii, namnoze k zjevné škodě básnického účinku svého výtvoru. Četné nové znělky věnovány jsou i současnému Slovanstvu, jemuž ve smyslu Herderově předpovídá skvělou budoucnost. Slovanům je třeba pokojného kulturního vývoje, sebedůvěry a svornosti. Zanechají-li nesvornosti, jíž Kollár považuje za nejosudnější slovanskou vlastnost, kyne jim vítězství a slávské moře vzdělanosti a humanitou zaplaví Evropu.

Epický živel „Slávy dcery“ rozmnožil Kollár připojením zpěvu čtvrtého a pátého. Jimi k dřívějším vzorům, Petrarkovi a Byronovi, přibyl vzor nový, Danteova „Božská komedie“. Ale náboženskou ideu Danteovu zaměnil Kollár ideou národnostní a předvádí ve čtvrtém zpěvu slovanské nebe a v pátém slovanské peklo.

Básník zasedá na soud nad minulostí i přítomností slovanskou: chválami opěvuje ty, kdož přinesli Slovanům prospěch, a zatracuje škůdce a zrádce věci slovanské. Básnickou silou zůstávají tyto dva nové zpěvy daleko za dřívějšími a také jednotné komposici básně nebyly ku prospěchu.

Příznivým účinkem nepůsobí také ustrnulá forma znělek Kollárových. Jeho znělka, složená z veršů trochejských (první slabika přízvučná, druhá nepřízvučná), obsahuje v prvých dvou čtyřverších pravidelný rým obkročný a také v obou trojverších postrádá rozmanitosti rýmů.

Na Kollárovy současníky rušivě působily také zvláštnosti jazykové (na př. odstranění slabikotvorného r a l: selzy, pervý), jichž Kollár užíval a od nichž jen stěží dal se odvrátiti.

Aby rozhojněný obsah „Slávy dcery," podávající nepřehlednou řadu málo známých poznatků ze života národů slovanských, odůvodnil, Kollár připojil k básni obšírný „Výklad čili Přímětky a vysvětlivky ku Slávy dceři", obsahující veliké množství poznámek z oboru archeologie, bájesloví, jazykozpytu, zeměpisu a dějin slovanských. Jimi snažil se vše, co ve svých verších uváděl o Slovanech a jejich nepřátelích, také vědecky dokázati.

R. 1845 vydal Kollár „Slávy dceru" znovu a připravil i vydání z r. 1852. Toto poslední Kollárovo vydání obsahuje vedle „Předzpěvu" 5 zpěvů o 645 znělkách. (I. zpěv 129 znělek, II. zpěv 146, III. zpěv 124, IV. zpěv 133 a V. zpěv 113 znělek.)

Vliv Kollárovy „Slávy dcery" byl pronikavý a její význam v kulturních dějinách českých i slovanských je vynikající. Stala se opravdovou „slovanskou biblí", neboť podávala mravní i lidská přikázání pro život jednotlivcův i celých národů ve všech vztazích. Vštípila

Slovanstvu vědomí kmenové spojitosti, přesvědčení o vznešeném historickém poslání a víru ve vítěznou budoucnost. Vliv její neprojevil se jen u nás — tu hlavně u družiny Jungmannovy a Čelakovského — nýbrž i v poesii slovenské u školy Štúrovy, u Jihoslovanů, Poláků, Rusů i Malorusů; báseň Kollárova pronikla v překladech i k Němcům a Angličanům. Je na bíledni, že dílo takové ceny ideové nepozbylo svého významu ani v přítomnosti ani pro budoucnost, jak to výstižně vyjádřil již Jar Vrchlický slovy: „... ukrytá v něm (t. j. v básnickém díle Kollárově) síla životní je tak veliká, že ono v nejkrásnějších partiích svých na pouhou raritu literárně historickou, na báseň antikvovanou ani sklesnouti nemůže. Chví se v něm srdce celého národa a toto je nesmrtelné."

4. Vzácné porozumění osvědčil Kollár pro slovesné výtvory lidové, zvláště pro lidové písně slovenské. Za spolupráce Pavla Josefa Šafaříka a Jana Benediktiho-Blahoslava vydal ve dvou svazečcích „Písně světské lidu slovenského v Uhřích" (I. svazek r. 1823, II r. 1827), obsahující v přísně esthetickém výběru vynikající plody lidového básnictví lyrického, elegického, satirického i balladického V předmluvách, jež svému výboru předeslal a jež rovněž prozrazují vliv idejí Herderových, podává výstižné ocenění lidových písní, které prohlašuje za „klíče od svatyně národnosti", a vybízí své krajany, aby sbírali nejen písně, nýbrž i jiné výtvory lidové, přísloví, hádanky, pohádky, pověsti a j; zároveň obrací se s veškerou rozhodností proti pokusům o samostatnou spisovnou řeč slovenskou Tyto své názory o písních slovanských, zejména o jejich vzájemném poměru, ještě obšírněji rozvedl ve vysvětleních, jimiž doprovodil svůj další obšírný výbor národních písní slovenských, vydaný s názvem „Národnie zpievanky čili písně světské Slováků v Uhrách, jak pospolitého lidu, tak i vyšších stavů"

(I. díl r. 1834, II. r. 1835). Při tomto druhém výboru Kollár upustil od přísně esthetického měřítka a řídil se více svou vzrůstající zálibou pro slovanskou historii a mythologii; proto užil i sbírek cizích a přijímal i písně umělé. Oba výbory Kollárovy mají značný význam, poněvadž veliká důležitost slovesných plodů lidových byla jimi přesvědčivě zdůrazněna.

5. Životní povolání Kollárovo, jeho činnost kazatelská a duchovní, obráží se v jeho kázáních. Vydány byly tiskem ve dvou objemných svazcích s názvem „Nedělní, sváteční i příležitostné kázně a řeči" (I. sv. roku 1831; II. sv. 1844.) Při svých kázáních Kollár vycházel zpravidla z bible a s oblibou rozváděl své myšlenky o náboženské snášelivosti, jež má jíti ruku v ruce se snášelivostí národnostní. Náboženství považoval za sestru národnosti a oběma kladl za úkol kulturní zušlechťování a mravní povznášení člověka. I myšlenku slovanskou ve svých kázáních zdůrazňoval a působil tak i jimi buditelsky. Proto jeho kázání těšila se u soukmenovců značné oblibě i vlivu a byla hojně překládána do jiných jazyků slovanských.

Ve svém úřadě pastýřském Kollár si všímal také horlivě a s porozuměním slovenského školství, jež bylo za jeho doby vlivem nepřátelského prostředí na velmi nízkém stupni. Aby úroveň jeho pozdvihl, napsal pro slovenské školy znamenitou „Čítanku" (r. 1825) a „Slabikář" (r. 1826).

6. Své ideje slovanské a názory o vzájemnosti národů slovanských, jež básnicky podal ve „Slávy dceři", Kollár zpracoval obšírně také prósou. Ve slovenském časopise „Hronka" uveřejnil r. 1836 svou proslulou stať „O literarnéj vzájemnosti mezi kmeny a nářečími slovanskými", kterou značně rozšířenou a prohloubenou vydal r. 1837 v samostatném německém spise s názvem „Über die literarische Wech-

selseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation". Kollár omezuje se ve svém díle výhradně na pole literární a kulturní, aby čelil útokům na domnělý politický panslavismus. Literární vzájemnost podle Kollára jest „společné všech stran a kmenov učastenstvo na duchovních plodech svého národu, jest odměnné (vzájemné) kupovánie a čítanie knih ve všech slavských nářečích vycházejících." Proti Jungmannovu požadavku splynutí všech Slovanů v řeči spisovné a v literaturách Kollár hájí individuality jednotlivých kmenů slovanských a stanoví čtyři spisovné jazyky: ruský, polský, československý a srbochorvatský, jež znáti jest povinností každého vzdělaného Slovana. Rovněž jednotlivé slovanské literatury musí se státi společným majetkem všech příslušníků slovanských; tuto vzájemnost dlužno podporovati i cestováním a budováním i poznáváním kulturních středisek slovanských. Budou-li všichni Slované účastniti se této svorné kulturní práce, osvědčí svoji vzájemnost a vyplní tak nejlépe vznešené poslání, jim určené, v zájmu všeho lidstva. Spis Kollárův vzbudil pozornost u všech národů slovanských a byl hojně překládán (do češtiny od Jana Slavomíra Tomíčka r. 1853); leč přesto bohužel životní ideál Kollárův zůstává dosud nesplněn.

7. Mnoho úsilí věnoval Kollár tomu, aby své názory také vědecky odůvodnil. Všechny jeho vědecké práce prozrazují neúmornou píli, vzácnou vytrvalost a nevšední vědomosti, ale — žel — všechna tato úctyhodná práce, jevící se zejména v ohromném množství sneseného materiálu archeologického, jazykozpytného, bájeslovného i historického, nepřinesla vědě žádného užitku, poněvadž spočívala na pochybených předpokladech a neměla pevného vědeckého základu. Svědčí o tom — vedle „Výkladu" k „Slávy dceři" – jeho díla: „Jmenoslov

čili slovník osobných jmen“ (1828); „Rozpravy o jmenách, počátkách i starožitnostech národa slovanského a jeho kmenů“ (1830); „Sláva bohyně a původ jména Slávů čili Slavjanů“ (1839) a zejména obsáhlá „Staroitalija slavjanská“, vydaná ve státní knihtiskárně vídeňské r. 1853. V tomto díle snažil se Kollár odůvodniti své fantastické domněnky, že severní a střední Italie byla původně obydlena Slovany a že latina je vlastně nářečí staroslovanské, pokažené řečtinou. Jak vážně pojímal tyto své domněnky, svědčí jeho dvě studijní cesty, jež za tím účelem v letech 1841 a 1844 do Italie podnikl a jež vypsal ve dvou dílech s názvy: „Cestopis, obsahující cestu do horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly r. 1841 konanou“ (vyd. r. 1843), a „Cestopis druhý“ (1845). Poslední jeho spis „Die Götter Rhetras“, v němž chtěl obhájiti podvržené pohanské modly slovanské v Meklenbursku, zůstal neukončen.

8. Kollár svým životním dílem zaujímá vynikající místo v našich novodobých dějinách kulturních. Jeho „Slávy dcera“ svou ideovou náplní a vzletem básnického jazyka znamená vynikající čin buditelský a řadí se právem k vrcholným dílům novodobé české poesie. Tím Kollár jako nejvýraznější představitel ideje všeslovanské, jako neúnavný hlasatel slovanské vzájemnosti patří netoliko své době, nýbrž stává se odkazem i věkům budoucím. Proto stále svěží platnost a pravdivost uchovává si výstižné dvojverší Klácelovo, vytesané na náhrobku Kollárově:

Jsa živ nosil v srdci národ celý,
zemřev, žije v srdci národa celého.

Ukázky tvorby Kollárovy.

Ze „Slávy dcery".

(O B S A H.) Předzpěv: Básník truchlí nad zánikem Slovanů polabských a pobaltských, vzpomíná jejich šťastného života, obrací se v hněvivém rozhorlení proti jejich germánským zhoubcům a zdůrazňuje svoji víru ve vítězství pravdy.

Zpěv I. (Zála): Básník opěvuje spanilou „Slávy dceru", stvořenou Mílkem; jest to milenka básníkova a ochránkyně Slovanstva. Básník zahoří k ní láskou, jež je stejně mocná jako jeho nadšení pro Slovanstvo. Prožívá s ní blahý čas lásky, ale posléze neúprosná povinnost volá jej do vlasti, daleko od milenky.

Zpěv II. (Labe, Rén, Vltava): Básník v průvodu Mílka koná truchlivou pouť po hrobech Slovanů polabských a pomořanských, zalétá do Naardenu a do Kostnice a přichází pak do Čech. Opěvuje Prahu, prohlíží její památky a ubírá se dále zemí českou. Mílkem zanesen jest pak na Radhošť, s jehož vrcholku pozoruje Moravu. Ke konci básník zdůrazňuje svoji víru ve veliké poslání Slovanů.

Zpěv III. (Dunaj): Básník putuje dále Moravou do Vídně a podél Dunaje do Uher, jejichž památnými místy prochází. Mílek zanese básníka i na Balkán, kde se s ním rozloučí. Truchlivými i povzbuzujícími úvahami loučí se pak se Slovanstvem i se Slávy dcerou a věstí Slovanstvu velikou budoucnost.

Zpěv IV. (Lethe[1]): Milenka básníkova Mína, Slávy dcera, vystoupivši na nebesa, líčí básníkovi slovanské nebe, radosti jeho obyvatelů a vypočítavá jednotlivé jeho blažence.

Zpěv V. (Acheron[2]): Mína ubírá se do slovanského pekla, líčí jeho strasti a uvádí jednotlivé odsouzence. Ohnivým napomenutím Slovanů ke svornosti báseň končí.

---

[1]) Lethe = v řeckém bájesloví řeka v podsvětí, z níž duše pily zapomenutí.

[2]) Acheron = v řeckém bájesloví řeka v podsvětí.

Předzpěv.

(Vyd. 1824.)

Aj, zde leží zem ta před okem mým smutně slzícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stoj, noho! Posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vznes se, vyvýše pohled,
neb raději k velkému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosavád časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šíji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
Ó, věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó, krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k hltavým Baltu celého pěnám
krásnohlasý zmužilých Slovanů kde se někdy ozýval,
aj, oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
Kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet spáchaly někdy ruky.
Neb krve nikde tolik nevylil černidlaže žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Nechť ruky, nechťby jazyk v okovy své vázal otrocké,
jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.
Ten, kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodni nosil:
ten porobu slušnou, buď Góth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde jste se octly, milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?
Sorbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové jste Ukrů?
Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.
Rci, strome, chráme jejich rostlý, pode nímž se obětné
dávnověkým tehdáž pálily žertvy bohům:
Kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města,
jenž první v severu zkřísili tomto život?
Jedni učíce chudou Európu plachty i vesla

chystati a k bohatým přes moře vésti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných,
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neúrodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by stlaly vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vésti kupectví,
a mláď svou učily tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?
Rozškubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely, med zavonic, kradné se do úle cizího
hernou stádně a pak matku i dítky bijí:
tak tu domu vlastní poroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o hrdlo řetěz
Kde spanilá v zelených hájech pěla písně Slovenka,
už hlaholem zpěvná ústa umlkla němým.
Kde z mramoru stály hromného paláce Peruna,
z troskotaných sloupů teď psota chlévy dělá.
Kde k nebi své věžila staroslavná Arkona týmě,
zlomky drobí teď tam hostě cizího noha
Rozbořené želejí zdi chrámů Retry pověstné,
kde čněly, už ryje tam hnízdo si ještěr a had
Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizí zarazí ze rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slovana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Sláva synům svým,
místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky spojilo když i jich vody jedno řečiště,
předce i po drahné cestě je barva dělí:
rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
bič macechy hříšné oblizujíce, lají.
Nejsou ni Slované životem, nejsou ani Němci,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helenských,
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.
Tak poručil zištný Evropčan dva světy Indů,
za vzdělanost vzav jim ctnost, zemi, barvu i řeč.
Národ i čest zmizeli, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněna.
Les, řeky, města a ves změniti své jméno slavenské

nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
Ó, kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?
Kdo rce to nám místo, kde cedil svou někdy za národ
krev Miliduch, kdo na něm sloup mu památky složí?
Kde hněvivý novotám, otcovskou prostotu bráně,
válčícím Slovanům Kruk po slovansku velel?
Neb kudy vítězný máchal meč v půtce Bogislav
a v pokoji šťastnou zákony řídil obec?
Už jich více není! S rachotem surového rekovské
články jejich zhoubný láme oráče lemeš.
Stíny jejich, na dvou se časů hněvajíce ničemnost,
ve mhle sivé těchto zřícenin úpně vyjí.
Úpně vyjí, že osud posavád se smířiti váhá,
a vnuka krev lecjak tam hnije, tam se mění.
Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
jenž by tu slz jak nad kostmi milenky nelil!
Avšak umlkni, tichá, na budoucnost patři, žalosti,
osluněným rozptyl mráčky myšlének okem.
Největší je neřest v neštěstí láti neřestem,
ten kdo kojí skutkem hněvem nebe, lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.
Cesta křivá lidi jen, člověčenstvo svésti nemůže,
a zmatenost jeděch často celosti hoví.
Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu,
co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.

I., 12.

(Vyd. 1821.)

Chtěl jsem pěti králů českých trůny,
bratrů příchod, Vlastu s Libuší,
chtěl bič boží, kterak do kuší
střely klásti svoje učil Huny;
Tatry zlaté, Tokaj, ticho luny
prst se tytýž hráti pokouší,
ale klamné vždycky do uší
„Mína“ jen a „Mína“ znějí struny;
slohem prostým bájky, květy, říše
psát se jmu, než péro svévolné
tahy jiné, jiné ruka píše;
ani řeč má s vůlí kráčet neví,
a co v spolku lidí nevolné
srdce kryje, kvapný jazyk jeví.

I., 120.

(Vyd. 1821.)

(Jeden duch s holým mečem:)
Ode Babigory v tomto rouše stínu
vlast mne s heslem sláti ráčila,
slyš, by sokyní dél nebyla:
miluješ-li vlast svou více čili Mínu?

(Druhý duch s lukem nataženým:)
A já z tam těch břehů, tobě známých, plynu,
tři dni šíp ten Lada ostřila,
mluv, neb chce, by jednou zkusila:
miluješ-li vlast svou více čili Mínu?

Půlnoc bije. Já se z lůžka tiše vztáhnu,
stana před ně různým svědomím,
meč tam, tu šíp, vlast tam, tu má přítelkyně.
Mlčím, váhám: rázem rukou v ňádra sáhnu;
srdce vyrvu, na dvé rozlomím,
na, řku, jednu vlasti půlku, druhou Míně

I., 123.

(Vyd. 1821.)

Měj se dobře, Míno! ach, už kyne
zítřek spěšně přišlý k rozchodu,
tam už odsud musím k národu,
kde se Neptun Bacchu k nohám vine.
Zde máš srdce, které v lásce plyne,
v lásce vroucí, prázdné podvodu,
mějž je, věno útlé, k důvodu,
že má věrnost nikdy nezahyne
Mysli na mne, aspoň když se růží
zápach v této stinné besídce
při měsíčku s city Tvými sdruží;
srdce pak to, buď se věčně skryje,
buď se zaskví krásná dennice,
Slávům jen a Tobě nechať bije.

II., 8.

(„Dobroslav“ 1822)

Zivot jestiť rovný řece dravé,
licho před člověkem tekoucí,
běda tomu, kdo jí v horoucí
šalbě svěří nohy nedočkavé.
Postoj trochu, protři oko tmavé;
sedni na břeh, patře na jdoucí,
bys tak zmudřel k cestě budoucí
prvé, než tě shltnou vlny žravé;
dáš-li slepým losům člunek hebký,
bys i víc než Kolumb proploval,
ani kroku nešel's od kolébky,
hra to větrů jen a mrtvá nůše,
s níž jsi darmo světem střečkoval,
život má být dílo vlastní duše.

II, 88.

(Vyd. 1832.)

U všech nových národů i dávných
chválu měli vážní předkové,
i my, vlastenci a bratrové,
slavme slavně slávu Slávů slavných.
Jméno i prach svojich mužů hlavných
ctí Vlach, Němec, Francouz, Anglové,
i my, vlastenci a bratrové,
slavme slavně slávu Slávů slavných.
Sloupy Řek a Říman obelisky
dědům stavěl, plné mistrovst í,
Číňan klade na hrob jejich blysky;
šetři otců i ty, čáko mladá
matky Slávy, v jejímž království
slunce boží nikdy nezapadá.

II., 102.

(„Dobroslav“ 1822.)

Jako plavec radostivě tleská
k břehům vůni odtad nesoucím,

kde se Indus rouchem kvetoucím
skvostně šatí co choť kmentem hezká:
tak mým sladce rozkoš mnohobleská
srdcem proletěla třesoucím,
když jsem hlas tvůj uchem žádoucím
slyšel opět, milá řeči česká!
Třikrát šťastných, jenž tě mají, vnuků,
dědictví všech jiných dávnější,
plné síly, krás i libozvuků!
Ó, že jedno přece smutně hrozí,
to, že v této zemi krásnější
jazyk mají nežli srdce mnozí.

II. 123.

(Vyd. 1824.)

Pracuj každý s chutí usilovnou
na národu roli dědičné,
cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli všichni mějme rovnou;
bláznovství jest chtíti nemistrovnou
rukou měřit běhy měsíčné,
jako k plesu nohy necvičné
pokoušeti pro pochvalu skrovnou:
lépe činí ten, kdo těží s málem,
stoje věrně na své postati,
velkýť je, buď sluhou nebo králem;
často tichá pastuchova chyžka
více pro vlast může dělati
nežli tábor, z něhož válčil Žižka.

II., 124.

(Vyd. 1824.)

Nepřipisuj svaté jméno vlasti
kraji tomu, v kterém bydlíme,
pravou vlast jen v srdci nosíme,
tuto nelze bíti ani krásti;
dnes neb zítra vraha zemi másti
a lid v jařmě jeho vidíme,
přece, když se duchem spojíme,
vlast je celá v každé svazku části

vzácný ovšem citu nevinnému
jest i háj ten, řeka, chalupa,
kterou praděd nechal vnuku svému;
ale meze vlasti nerozborné,
jichž se bojí tknouti potupa,
jsou jen mravy, řeč a mysli svorné.

II., 138.

(Vyd. 1824.)

Slávie! ó Slávie! ty jméno
sladkých zvuků hořkých památek,
stokrát rozervané na zmatek,
aby vždycky více bylo ctěno.
Od Uralů Tatrám na temeno,
v pouštěch, kde má rovník počátek,
až kde slunka mizí dostatek,
království jest tvoje rozloženo!
Mnoho's nesla, avšak křivdy činů
nepřátelských všecky přežila,
ba i špatný nevděk vlastních synů.
Tak, když jiní snadno v půdě měkké,
ty jsi trůny sobě tvrdila
na století rumích dlouhověké.

II., 140.

(„Čas. českého musea“ 1828.)

Všecko máme, věřte, mojí drazí
spoluvlastenci a přátelé,
to, co mezi velké, dospělé
v člověčenstvě národy nás sází:
zem i moře pod zemí se plazí,
zlato, stříbro, ruky umělé,
řeč i zpěvy máme veselé,
svornost jen a osvěta nám schází!
Dejte nám tu s duchem všeslavosti,
a aj, národ máte viděti,
jaký nebyl ještě v minulosti
V prostředku se mezi Řekem, Britem
naše jméno bude blyštěti
na sklepení světa hvězdokrytém.

II., 142.

(Vyd. 1824.)

Nač by proto srdce naše chladlo,
nač se pohřížilo v truchlotu,
že jsme našli prázdnou pustotu,
kterou žádné netklo ještě rádlo?
Vítězství to nechci, jež by padlo
s nebe dolů na zem bez potu,
volím chudou směs a mrákotu,
aby svět byl, kde nic před tím vládlo:
arci, že jdou jiní cestou hladší,
těžce my a pozdě za nimi,
ale tím jsme a náš národ mladší;
my, co jiní dokázali, známe,
než to skryto přede jinými.
co my v knize lidstva býti máme.

III., 55.

(Vyd. 1821.)

Nechtěj zoufat, když se proti tobě,
bratře, šklebí závist trkavá,
kdo se, pravdy háje, obává,
ten jí škodí, nejsa věrným sobě.
Pravda nezná ustoupiti zlobě,
kdo jí laje, ten ji zastává,
ke cti jsou jí slova rouhavá,
blud a šalba hlupců ku ozdobě.
Pravda jest co cedry na Libanu,
ti, jež na ni dují větrové, -
víc jen šíří vonnou její mannu;
jazyk její meč jest, ňádra hory,
srdce mramor, ruky sloupové,
paty rokle k pošlapání vzdory.

III., 62.

(Vyd. 1832.)

Stokráte jsem mluvil, teď už křičím
k vám, ó rozkydaní Slávové!
buďme celek a ne drobtové,
buďme aneb všecko aneb ničím.

Národem vás zovou holubičím,
než, aj. holuby jsou takové,
že milují hejno spolkové,
i vám tedy vlastnost tuto žičím.
Slávové, vy národ zlomkovitý!
síly sjednocené dělají,
než proud měkne a schne roztočitý.
Slávové, vy národ mnohohlavý!
moudří horší smrti neznají,
než jen život hnilý, prázdný, tmavý.

III., 108.

(„Krok" 1828.)

Včera, když den na obloze mladnul
a mne Dunaj těšil šedivý,
slyšte — povím příběh pravdivý —
list mi na břeh s nebe dolů padnul.
Ještě vůní rajských krajů sladnul,
pečeť byla obraz ohnivý,
písmo zlaté, papír sněživý,
obsahem pak tímto v sobě vládnul:
„Pozdravení moje všechněm Slávům!
Zde vám odesílám tajemnost
k velikosti národní a právům:
Zahyň pýcha, sobství, nedověra,
spoj vás všecky láska, vzájemnost;
s tím se dobře mějte! Slávy Dcera".

III, 110.

(Vyd. 1832.)

Co z nás Slávů bude o sto roků?
Cože bude z celé Evropy?
Slavský život, na vzdor potopy,
rozšíří svých všudy meze kroků
A ta, kterou měli za otroků
jen řeč křivé Němců pochopy,
ozývati se má pod stropy
paláců i v ústech samých soků,

Vědy slavským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude modným nad Seinou i Labem;
ó, kýž i já raděj v tu jsem dobu
narodil se panství slavského,
aneb potom vstanu ještě z hrobu!

III., 117.

(Vyd. 1821.)

Blaze, kdo si jeden čistý, smělý
účel místo mnohých představí,
v němž by jako v centru měňaví
pableskové všech dnů žití tleli,
a v něm myslí, cítí, žije celý,
v slasti v slzách, v přízni v bezpraví,
až se šťastně k němu doplaví,
byť i přes bouř, plamen, hrom a střely.
Pevné vůli, tužbě ušlechtilé,
nerozdílné srdce žádosti,
rádo dává nebe dojít cíle:
ač pak i mně slova tato lhala,
z vítězství-li není radosti,
mužně padnout není menší chvála.

IV., 4.

(„Časopis českého musea“ 1830.)

Nad branami nebe stříbrnými
průčelí se bílé zdvihuje,
kde se nápis tento spatřuje
literami psaný kyrilskými:
„Tuto Sláva se ctiteli svými,
dcerami a syny trůnuje,
tu ples, radost, rozkoš věkuje
s odměnami za cnost nebeskými;
pojďtež sem vy, milé moje děti,
věrné vlasti, řeči, národu,
světozvučné chvalozpěvy pěti;
požívejte milovanou draze
slávu a v ní vlast i svobodu,
přeblaze vám třikrát! blaze! blaze!“

V. 113.

(Vyd. 1832.)

Ó, vy bratří, ó, vy sestry sladké,
co jste živi ještě na zemi,
prosím volných uší přejte mi,
ať vám přidám naučení krátké.
Varujte se oné cesty hladké,
kterou ďábel protkal sítěmi,
aby na ní zrádce s dušemi
lapat mohl do své pasti vrátké.
Pojďte sem, hle, příklad sobě bráti,
i k těm dobrým i k těm šibalům,
učte se svůj národ milovati.
Hučte, Tatry, hlas ten k horám Černým,
hučte, Krkonoše, k Uralům:
„Peklo zrádcům, nebe Slávům věrným!"

Z „Nápisů".

Štěstí.

Štěstí, ty jsi měsíci podobné, jenžto lidem hned tvář pěknou a celou, hned zas ukáže rohy.

Horlič.

Národ tak považuj jediné jako nádobu lidství,
a vždy, voláš-li: Slovan, nechť se ti ozve: člověk.

Libozvučnost.

Skřípati řeč vzdělaná ani bouchati, třískati nesmí;
slyšte že již jednou: zníti lahodně musí.

Národní písně.

Že vzdělanosti nemá náš lid, cizozemci, mluvíte.
Jakže? Vy musíte lidu zpívati, nám pěje lid.

Vzdělanost.

Z vrstvy na vrstvu ji klaď, vzdělanost když národu dáváš,
ať v běhu přeskočené nikde mezérky není.

Z „Cestopisu do Horní Italie“.

Východ slunce na moři Jaderském.

Při tomto rozmlouvání počala již ránorodá záře východ barviti a po chvíli uzřel jsem vlastním okem to nejvznešenější, smělým štětcem malířův a básníkův tak často líčené, ale nikdy nedostižené divadlo přírody, totiž východ slunce nad mořskou hladinou. Jest to pohled nevýmluvné krásy a velebnosti plný, v jehož představení všecky sjednocené síly lidské jen svou slabost projevují. Celá jižní obloha změnila se na velikánský tisícobleskový ohňostroj, v jehož středku růžový, v moři se zrcadlící, vůkol plameny sypající bod — slunce se stkví, vždy výše a výše se zdvíhaje. Co mne v tuto dobu očarovatelnosti i bolelo i mrzelo, byla netečnost jiných, anť se nás na vrchu lodě při tomto zázraku jen málo nalézalo: větší díl pocestných byl v kajutách buď ve sně, bud ve hře, buď v zahálce a zívačce, anť já i mimo sebe celý svět k obdivování tohoto divadla shromážditi i v sobě city a obrazy odtud v duši zniklé utrvaliti jsem se všelijak snažil. Znamenal jsem, jak jinde tak i při této příležitosti, že většina cestujících mnohem méně radosti v tom nachází, aby vzrušené předměty přírody aneb krásoumy, památná města a kraje s opravdovou vniternou libostı skutečně spatřila a požívala, jako raději jen v tom, aby o těch věcech chvastavě žvastati mohla. — Než, já blahoutek! Jakže jsem zde stejnou rozčilenost a podílnost od jiných žádati mohl? Komužeby jinému toto vycházení slunce takovou radost působiti mohlo jako Slavjanovi? A tak jest: mne oukaz tento z dvojího ohledu rozkošně zachycoval, vyobrazovav mi netoliko vznešenost přírody, ale i naděje národu, anť toto slunce ve mladé své oslavě právě nad slavjanskými krajinami, Illyrskem a Serbskem stálo. Ono mi bylo obrazem vzkříšení těchto jižných po dlouhé noci k novému životu povstávajících bratrův.

Spisy Jana Kollára.

(Novější vydání)

1. **Spisy Jana Kollára.** Čtyři díly: I. Slávy dcera. II. Výklad čili přímětky a vysvětlivky ku Slávy Dceři. III. Cestopis (první) o horní Italii. IV. Cestopis (druhý), životopis vlastní s dokončením V. Zeleného. Praha, I. L. Kober, 1861—1863; 8°, 672 stran.

2. **Důležitější vydání jednotlivých děl:**

a) Jána Kollára: **Prvá sbierka básnická z roku 1821.** S rozborem Jarosl. Vlčka. Turč. sv. Martin, Matice slovenská, 1921; 8°, 88 + XXXII. str. („Diela spisovateľov slovenských). Kč 15·—.

b) **Slávy dcera.** Dosud 12 vydání: 4 vydání Kollárova (Budín, 1824; Pešť, 1832 [s Výkladem]; Budín, 1855; Vídeň, 1852); 2 vydání Kobrova (Praha, 1861 [ve „Spisech"], Praha, 1889 [v „Úřední knihovně" čís. 203—209]); 3 vydání Bačkovského (Praha, 1885 [ve „Sbírce nejdůlež. českých plodů basnických" čís 1. a 2.]; Praha, 1901; Praha, 1910 [v „Národní knihovně české", čís. 42 a 43]); 2 vydání Lorenzova (Třebíč, 1897; Třebíč, 1911) a vydání Ottovo: **Slávy dcera.** Báseň lyricko-epická v pěti zpěvích. Vydal a vysvětlivkami opatřil Jan Jakubec. Praha, J. Otto, 1903; m. 8°, 605 str. („Světová knihovna" čís 307—310, čís. 311—314). Kč 8·—. (V tomto vydání hojně vyčerpán i „Výklad".)

c) **Sebrané drobné básně** 2. rozmnož. vyd. Praha. Dr. F. Bačkovský, 1903; 8°, 144 str. Kč. 5·—.

d) **Cestopis,** obsahující cestu do horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko, se zvláštním ohledem na slavjanské živly, roku 1841 konanou. Vydal Jan Jakubec. Praha, J. Otto, 1907; m. 8°, část I. LXII—345 str., část II 355—733 (III) str. (Světová knihovna" čís. 570—574, čís. 580—581.) Kč 7·—.

3. **Výbory básní:**

a) **„Výbor básní ze „Slávy dcery".** Uspořádal J. E. Hulakovský. Karlín, M. Knapp, 1890; 8°, 210 str. Kč 1·20.

b) **Výbor z Kollárových básní.** I. 100 znělek milost-

ných. Poznámkami opatřil Jan Jakubec. Praha, F. Šimáček, 1893; 8°, IX a 102 str. Kč 1·—.

c) **Výbor z Kollárových básní.** I. a II. Úvodem a poznámkami opatřil Jan Jakubec. (S podob. básníkovou.) Praha, Dr. F. Bačkovský, 1894; 8° I. 100 znělek milostných. II. rozmnož. vyd.; IX a 102 str. Kč 1·20. II. Básně vlastenecké; 184 str. Kč 1·80.

d) **Slávy dcera a jiné básně ve výboru.** Za školskou četbu upravil J. Jakubec. Praha, Dr. F. Bačkovský, 1901; 8°. 230 str. Kč 1·60.

4. **Kollárova dobrozdání a nástin životopisný z roku 1849.** Vydal Dr. Jos. Karásek. Praha, Česká akademie (Bursík a Kohout), 1903; lex. 8°, XXVIII—84 str. („Sbírka pramenů" Č. akad., II. čís. 7.) Kč. 1·80.

5. **Korespondence Kollárova.** Soubor. vydání není. Uveřejněno:

a) **Listy Jana Kollára do Lužic.** („Čas. čes. musea" 1861.)

b) **Některé listy z korespondence J. Kollára v letech 1816—1851.** („Čas. čes. musea" 1893.)

c) **Vzájemné dopisy V. Hanky a J. Kollára.** („Časop. čes. musea" 1897.)

d) **Jednotlivé dopisy a menší skupiny** v časopisech: „Květy" 1869; „Slovanský Sborník" 1883, 1885, 1886; „Listy Filologické" 1904; „Věstník České akad.", roč. XIII., 1904 (otištěno od Fr. Pastrnka); ve sborníku Jan Kollár", 1893.

Literatura o J. Kollárovi.

a) knižní:

Jan Kollár 1793—1852. Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery". Na oslavu jeho stoletých narozenin redakcí Fr. Pastrnka vydaly: Český Akademický spolek ve Vídni a Slovenský Akademický spolok „Tatran" ve Vídni. Vídeň, nákladem obou spolků, 1893; lex. 8°, 284 str. S podobiznou básníkovou a illustr. Kč 4·—. (Obsahuje hlavní příspěvky k studiu života i díla Kollárova.)

Beneš Bedřich: **Věštec slovanský (Jan Kollár)** Brno, K. Dvořáček, 1920; m. 8°, 16 str („Besídky o básnících".) Kč —·40.

Bohutienski Miloslav: **Životopis Jána Kollára, slavného básníka-spisovatel'a slovenského.** Ružomberk, Karol Salva, 1893; 8°, 52 str. Kč —·20.

Hejret J.: **Jan Kollár, pěvec „Slávy dcery".** K 50. výročí úmrtí. Smíchov, Vaněk a Votava, 1902; 8°, 33 str. Kč —·30.

Jakubec Jan: **O životě a působení Jana Kollára.** K oslavě 100. narozenin. Praha, Liter. řeč. spolek „Slavia" (v komisi J. Springera), 1893; 8°, 47 str. Kč —·40.

Klečka Karel JUDr.: **Život, působení a význam Jana Kollára, pěvce „Slávy dcery", pro národ český a slovanský vůbec.** Vídeň, Polit. spolek „Klub rak. národností", 1893; v. 8°, 17 str. Kč —·20.

Kollár Jan. Jeho život a dílo. Literární úvod napsal F. V. Krejčí. S 3 obrázky. Praha, J. Otto, 1920; 8°, 56 str. („Ottovy Zlaté klasy". Sbírka domácí a školní četby. Řídí Jos. Horčička. Číslo 5.) Kč 4·20.

Menšík Ferd.: **Jan Kollár, pěvec slovanské vzájemnosti.** Praha, F. Šimáček, 1893; 8°, 127 str. („Matice lidu", roč. XXVII., čís. 6.) Kč —·40.

Murko Mat.: **Jan Kollár.** I.—II. Lublaň, 1894, 1897. (Letopis Matice slovinské.)

b) v časopisech a publikacích (hlavní literatura):

Čelakovský Frant. Lad.: **Slávy dcera, slovo o této básni.** „Čas. čes. musea" 1831. („Spisy" sv. IV., str. 366 n.)

Jakubec Jan: **Předzpěv ke „Slávy dceři".** Program Vyšší dívčí školy v Praze na škol. r. 1891—1892. — Týž: **O shodách mezi předzpěvem a prvními třemi zpěvy „Slávy dcery".** Program Vyšší dívčí školy v Praze na škol. r. 1892—1893. Týž: **Jan Kollár v Jeně.** „Osvěta" 1893. — Týž: **O Kollárově uvědomění národním před jeho odchodem do Jeny.** „Světozor" 1893. — Týž: **Politické a sociální názory v Kollárově poesii.** „Rozhledy" 1894. — Týž: **O Kollárově erudici básnické.** „Čas. čes. musea" 1895. — Týž: **Byron a Kollár.** „Naše Doba", roč. IV., 1897. — Týž: **Kollárova činnost lexikografická.** „Rozpravy filologické věnované J. Gebauerovi". Praha 1898. — Týž: **O vlivu slovenského dialektu na spisovný jazyk v Kollárových básních.** Sborník „Od Šumavy k Tatrám", str. 261 n. Praha, 1898. — Týž: **Tři čeští epigrammatikové.** „Obzor liter. a umělecký" 1900. — Týž: **Původní podoba Kollárových „Básní" z r. 1821.** „Obzor liter. a uměl." 1901. — Týž: **Kollár básník a buditel.** V „Liter. české XIX. stol.", díl II, str. 136 n. Praha-Král. Vinohrady, 1903; 2. vyd. 1914. — Týž: **Jan Kollár.** V „Dějinách liter. české", str. 478 n. Praha-Královské Vinohrady, 1911.

Kádner Otakar: **Kollárovy paedagogické názory a návrhy.** „Paedagogické rozhledy", roč. XX. a XXI., 1907, 1908.

Kovář Em.: **Podoby některých básní Kollárových s Petrarkou.** „Listy filologické" 1884.

Masaryk T. G.: Slovanské studie. Jana Kollára slovanská vzájemnost. „Naše Doba", roč. I., 1893, str. 481 n.

Murko Matyáš: Jan Kollár, der Dichter und philosophischer Begründer des liter. Panslavismus. V díle „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhm. Romantik", str. 216 n. Štýrský Hradec, 1897.

Ryba Frant.: V čem se shoduje a různí čtvrtý zpěv Kollárovy „Slávy dcery" s „Rájem" v Danteově „Božské komédii". „Rozhledy literární", roč. I., 1887.

Šolc Lev: O Kollárově „Slávy dceři". „Hlídka Literární" 1889. — Týž: Klopstockovské vlivy u Kollára. „Naše Doba" roč. V., 1898.

Vlček Jarosl.: V sedmdesátou pamět Kollárovy „Slávy dcery". „Čas" 1893. — Týž: Z počátkův Jana Kollára. Ve spise „Několik kapitolek z dějin naší poesie". Praha, 1898. — Týž: Jan Kollár. V díle „Dějiny české literatury", dílu II. část 2, str. 58 n.; str. 123 n. Praha, 1914.

Voborník Jan: Kollárova idea a romantismus. „Světozor" 1893.

Vrchlický Jarosl.: Jana Kollára dílo básnické. (Slavnostní řeč při schůzi Č. akad. dne 3. prosince 1893.) „Lumír", ročník XXII., 1894. — Týž: Jan Kollár. V díle „Nové studie a podobizny", II. svazek. Praha, 1897.

Zelený Václav: Jan Kollár. „Máj" 1862.

ALOIS LAPÁČEK, PRAHA V.